

12a EDICIÓ DEL PREMI LLETRES DE DONES **DE RELATS CURTS**

2a MENCIÓ ESPECIAL

Títol: **GRÀCIA LA LLETJA**

Autora: **OLGA GARCIA I BENEYTE**

Premi atorgat en base a la subvenció de l'Institut d'Estudis Ilerdencs

Queda totalment prohibida la reproducció total o parcial d'aquest relat, sense el consentiment del Consell Comarcal de l'Alt Urgell i de l'autora.

 Consorci
d'atenció
a les persones
de l'Alt Urgell

**Consell Comarcal
de l'Alt Urgell**

PLA per a la
IGUALTAT
d'oportunitats

 INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

 Diputació de Lleida

Gràcia la Lletja

Aquesta història que ara us explicaré succeí fa molts, però que molts anys, quan les muralles d'Organyà encara estaven en construcció.

En un masia no gaire llunyana a l'actual Plaça de les Homilies, nasqué una nena més lletja que un pecat.

Tenia el cap triangular, envoltat de rinxols d'un pèl-roig tan viu que semblava pintura encara mullada; a banda i banda, les orelles, petites i punxegudes. La pell del rostre, com si s'hagués torrat un pèl massa; els ulls, castanys i bellugadissos, intentant esbrinar per què la gent la mirava d'aquella manera tan desagradable. El nas, aguilenc, no s'adeia gens amb una criatura tan menuda i esprimatxada; els llavis, prims, i el mentó, ferm i una mica projectat endavant.

Al poble hi havia gent que opinava que la lletjor de la noia era un càstig als pares, puix que no estaven casats per l'església; d'altres deien que havia estat concebuda en nit de bruixes, i uns altres afirmaven que aquella nena s'assemblava massa a un gitano, artista d'un circ, que havia passat uns dies a la vila feia unes deu llunes.

Però la veritat, com en tants altres temes, no es va saber mai i tampoc no ens importa gaire, perquè, fos quina fos la raó per la qual aquella nena era tan poc agraciada, a ella, a la nena, no li canvià la vida i, per tant, tampoc no té gaire interès en aquesta faula.

Li van posar per nom Gràcia. Els progenitors consideraren que, *potser*, amb el temps, el nom influiria en el físic de la filla, però, de vegades, el destí s'entesta a fer les coses al seu aire i no hi ha manera humana de canviar-lo.

El cas és que la nena sempre fou objecte d'escarni per als més petits de la vila, que la castigaven amb el seu menyspreu pel sol fet d'ésser diferent. Talment com havien estat blanc de befa, fins aleshores, tots els nens massa grassonets, massa prims, massa alts, massa baixos, massa llestos o massa babaus. Talment com sempre havien vist fer als pares amb els veïns massa rics, massa pobres, massa feliços, massa desgraciats o massa lliures. Parlem, doncs, d'un comportament tan humà com antic.

La Gràcia anà creixent sense amics i és prou probable que aquest fet tingués un efecte negatiu en el seu tarannà, ja que era una nena amb més mala llet que una mare a les deu de la nit (després de munyir les vaques, llaurar l'hort, cuinar, netejar la masia, rentar la roba pròpia i la de la senyora, ordenar el rebost, sargir els mitjons vells de tota la família, fer els deures amb els nens, tornar a cuinar i portar les sabatilles i la pipa al marit).

De tota manera, podem dir, sense por d'equivocar-nos, que el fet d'ésser una criatura solitària també influí en el seu caràcter de forma positiva, ja que tota l'estona que no jugava, la destinava a observar els seus companys amb els ulls oberts com taronges. D'aquestes observacions, va extreure'n una saviesa i un coneixement que no s'aprenen pas als llibres i, gràcies a les burles de la mainada, va aprendre a defensar-se de diverses i creatives formes.

Una de les maneres en què la Gràcia acostumava a protegir-se era replicant les befes dels burletes amb comentaris sarcàstics sobre els seus punts febles. Punts febles que ella havia descobert prèviament, fitant-los dia rere dia.

A força d'anys, els vilatans —que les persones a tot ens acostumem—, van anar oblidant l'aspecte de la Gràcia i van anar parant esment en la seva sapiència i en la seva forma de sortejar els obstacles, i així va ser com van començar a demanar-li consell.

Al començament li preguntaven sobre temes quotidians, com ara si era millor castigar o renyar els nens quan no creien; si era més efectiu replicar els comentaris desagradables d'una veïna xafardera o bé fer oïdes sordes; si estava malament dir que no al marit de tant en tant, etc. Per consultar-la, la gent la convidava a casa amb l'excusa de prendre un cafetó, o bé li portaven al seu domicili unes galetes acabades de fornejar, o bé es posaven a caminar al seu costat quan la veien passejar pel bosc.

Però la cosa va anar a més, tant pel que es refereix a la quantitat de consultes com al caire, cada cop més íntim, que agafaven. La Gràcia ja no podia dormir de tants cafetons que prenia i s'estava engreixant de tants dolços que arribaven a la seva porta, així que decidí de fer un cop de cap i posà una consulta.

Li serví una casa heretada dels seus avis situada als afores del poble, ja que, entenia la Gràcia, havia d'ésser en un lloc ben discret. La decorà amb molta cura, procurant que fos molt càlida i agradable, una mica perquè hi passaria moltes hores i un poc perquè des de petita havia intentat que el seu entorn fos bonic, ja que ella no ho era.

El preu dels consells variava segons el poder adquisitiu de cada persona —que ja se sap que en un poble tothom està més al corrent dels assumptes aliens que dels propis—, i de les vegades que el subjecte hagués de tornar-hi, ja que hi havia ànimes que amb una única consulta en tenien prou i d'altres que necessitaven tot un tractament. En aquest últim cas, les entrevistes eren més econòmiques.

La majoria de clients que tenia la Gràcia eren dones, però al cap de poc començà a tenir parròquia masculina. Aquestes consultes eren més cares, atès que els homes s'estimaven més visitar-la a entrada de fosc, per tal de gaudir de més discreció i, per tant, calia pagar un plus de nocturnitat.

Òbviament la fama de la Gràcia es va estendre per tota la comarca, així que, al cap d'uns mesos, la venien a visitar de Cabó, Montanissell, Noves de Segre i La Seu d'Urgell. Paral·lelament, la complexitat de les preguntes va anar pujant, la qual cosa va obligar la Gràcia a formar-se en filosofia, fisiognomia, astrologia i costums antics.

Així mateix, va haver d'establir-se uns dies per viatjar a indrets on no la coneguessin, on la gent la mirés de reüll, amb l'objectiu de mantenir certa dosi de mala llet que era, en definitiva, la seva font d'inspiració i sarcasme.

De casos curiosos, en va tenir molts, i ara us en posaré uns quants exemples.

Un dia, se li presentà un bon home desesperat. Aquest home era pastor i tenia un ramat de vuitanta ovelles que portava a pasturar dia sí, dia també. Amb la llet dels animals feia formatges que la seva dona venia als mercats un cop la setmana, i la llana la portava ell en persona un cop l'any al castell del rei Suavissimus. Les seves ovelles tenien una llana molt valorada per la seva gran qualitat i finor. Molt de tant en tant, mataben un cadell per alimentar-se.

El cas és que feia temps que venia sospitant que, en nits sense lluna, un altre pastor del poble li canviava les ovelles per les seves, que no tenien la llana ni tan flonja ni tan suau. La qüestió era que un canvi com aquell era molt difícil de demostrar ja que, a ulls profans, totes les ovelles són iguals, però el nostre pastor es vanagloriava de conèixer perfectament el seu ramat i deia que aquelles pècores de llana aspra no li pertanyien.

El bon home no volia marcar les bèsties amb foc roent, perquè deia que els animalons patirien massa. La Gràcia va idear un sistema per tal d'atrapar el veí amb les mans al plat i així dissuadir-lo de continuar per aquell camí sota l'amenaça de portar-lo davant la justícia.

Un altre cas interessant va ser el d'una vídua jove a qui li resultava difícil mantenir a ratlla els pensaments impurs. Com que era molt cristiana havia confessat els seus pecats de pensament al capellà del poble. El capellà, després de prescriure-li tres Pare Nostres, quatre Ave Maria i cinc Credos, li digué que la solució definitiva al problema era mantenir relacions impúdiques amb un mascle, però, com que ella era vídua, tal cosa era pecat... si és que aquest home no era un eclesiàstic. Des de llavors mantenia relacions periòdiques amb el mossèn i, certament, li havien minvat molt els pensaments pecaminosos, però la dona tenia una mena de rau-rau a la consciència que no la deixava dormir tranquil·la.

La Gràcia li va fer veure que qui estava traint la confiança de Crist era el mossèn, no pas ella, i la induí a buscar una persona amorosa i respectuosa que li calmés el foc

uterí i les ganes de companyia. Així mateix, va instar-la a canviar de parròquia el més aviat possible.

Una altra volta li demanà consell un matrimoni que patia d'insomni des que una parella de noucasats s'havia instal·lat a la casa contigua. Almenys tres cops la setmana sentien un poti-poti d'esbufecs, xisclets i rialles que els impedia agafar el son. La Gràcia els recomanà que canviessin el llit de lloc per tal de no sentir de tan a prop els veïns, o bé que aprofitessin el desvetllament que els produïen aquells sorollets per fer l'amor ells també. No es té constància de la decisió de la parella, però ho devien solucionar perquè no van tornar a la consulta.

De tota manera, aquí, el que ens interessa és el cas d'un jove anomenat Jaume que tenia problemes matrimonials.

En Jaume tenia quaranta-tres anys i en feia quinze que era casat amb l'Àfrica. L'Àfrica, com el seu nom indica, ja que en aquest cas el nom sí que influí en la criatura, era bellíssima. Exuberant, amb un cos atlètic i sensual alhora. La cara ovalada, les galtes suaus; els ulls grans, parladors, negres com la fusta d'eben d'aquell continent; els llavis, molsuts, del color de les cireres d'arboç; la barbeta decidida i amb un clotet just al mig que li donava una expressió riallera a tot el rostre.

L'Àfrica era canviant segons l'estació de l'any. Salvatge i generosa, a l'època de pluges; enigmàtica i fràgil, en períodes de sequera; però sempre alegre i dinàmica. La seva inventiva i imaginació abraçava tots els aspectes de la seva vida i, per extensió, la del seu espòs.

Ideava plats afrodisíacs barrejant herbes silvestres de la muntanya amb ingredients tradicionals; inventava postres contra la malenconia, afegint canyella, cardamom i clau a la farina i al sucre. Fins i tot s'atreví a incorporar trossets de nous al pa de pagès, perquè, segons deia, la fortalesa del noguer era el complement adient per al blat, suau, compassiu i cos de Déu nostre Senyor.

Però el que millor feia l'Àfrica era inventar històries jocosos. Per a ella, enginyar un conte còmic era bufar i fer ampolles i, a més a més, no podia parar de fer-ho. Projectar faules li era tan necessari com respirar. No se'n podia estar.

Tanmateix, aquesta qualitat de la muller s'havia convertit, per a en Jaume, en un gravíssim problema. D'ençà que s'havien casat, havia gaudit dels contes creats per l'Àfrica i reia a cor què vols cor què desitges. Això, però, havia tingut una conseqüència inesperada: s'havia detingut el seu envelliment.

En Jaume aparentava vint-i-quatre o vint-i-cinc anys a tot estirar, mentre que l'Àfrica representava exactament l'edat que tenia: quaranta. Tot aquest assumpte no

passaria de ser una anècdota simpàtica, si no fos per les murmuracions de la gent que acusaven l'Àfrica de seduir «jovenets».

La parella s'havia traslladat de poble tres vegades des del seu casament, però cada cop era més difícil dissimular la «diferència» d'edat. En Jaume acudí a la consulta de la Gràcia a la recerca d'una solució.

Gràcia la Lletja no havia sentit mai res de semblant i de seguida va voler conèixer l'Àfrica i escoltar aquelles històries tan particulars. Sovintejà la llar del matrimoni al llarg d'uns mesos, sense trobar-hi solució.

Va provar de contrarestar les rondalles de l'Àfrica amb noves històries cruels i esgarrifoses, però l'únic que aconseguia era que, una dona tan peculiar com aquella, trobés sempre el costat positiu de tanta desgràcia aparent.

Va mirar de menysprear-la i va aconseguir-ne la compassió.

Va portar cantaires que desafinaven, per tal de destorbar l'harmonia de la seva ment i va resultar que l'Àfrica s'inventava cançons amb ritmes senzills i simpàtics que tenien el poder de desenvolupar el sentit de l'oïda, sentit tan preuat pels músics. Realment, semblava un cas impossible.

Com que a la Gràcia li agradaven els reptes, cada cop anava a casa del matrimoni amb més assiduïtat i, malgrat que ella no ho hauria reconegut mai, amb més complaença i alegria. S'embadalia sentint parlar l'Àfrica i reia a balquena amb els desenllaços, sempre sorprenents.

El que va passar aleshores va ser pura màgia: a força de riure i cargolar-se, la Gràcia es va anar fent cada cop més bonica. Els ulls li brillaven com dos estels en nit fosca, la corba del nas es va anar suavitzant, la boca va anar agafant una forma riallera i les galtes s'omplien, arrodonint-se i suavitzant-se. També el cos, fins ara prim i malgirbat, es va beneficiar dels canvis. El riure li obria la gana i ella no se n'estava, de menjar, així que, sense arribar a estar grassa, la seva figura va agafar un aire més saludable i graciós.

Els homes van començar a mirar-la d'una altra manera. I la Gràcia va adonar-se'n.

Des que va néixer fins a aquell moment, la Lletja s'havia consagrat a l'observació del proïsme i havia acumulat no poques dades sobre les flaques humanes. Sabia, perquè ho havia vist en in comptables ocasions, que l'home no és impune a l'elogi dels altres, ans al contrari: es torna addicte a les lloances amb pregona facilitat i això el fa summament susceptible d'ésser manipulat.

Estava al corrent del mal que ocasionava —i ocasiona— al món l'egocentrisme i l'individualisme desmesurat. Coneixia com n'és, de danyós per a la pròpia salut mental, comparar-se amb els altres. I, tot i saber-ho, va caure en els mateixos paranys que la resta de mortals.

La Gràcia es comprà un mirall enorme i li atorgà un espai privilegiat a la seva cambra. S'hi passava hores contemplant-se, valorant-se, espiant-se a ella mateixa.

Quan anava al mercat, ja no es fixava gaire en la gent ni en els seus comportaments; estava massa enfeïnada sotjant altres dones, la seva forma de caminar, de pentinar-se, de vestir... Ara que ella també era bonica, necessitava aprendre a comportar-se com a tal. A dreta llei, s'ho mereixia.

Frisava perquè arribés el dia de visita a casa d'en Jaume i l'Àfrica, però havia oblidat el motiu pel qual hi anava. Xalava parlant amb la parella, reia pels descosits sentint les invencions de l'Àfrica i, quan arribava a casa, més de pressa que corrents, se situava davant de l'espill per veure-hi els canvis que s'havien produït en el seu cos.

D'altra banda, en Jaume estava més content que un gínjol, atès que havia començat a envellir lentament. Des que la seva esposa narrava els contes a la Gràcia, ell s'havia deslliurat de l'obligació d'escoltar les històries i pareixia que el seu organisme tornava a la normalitat.

Però el negoci de la Lletja (que ja no n'era, de Lletja) anava a mal borràs. La Gràcia ja no disposava de gaire temps per a les consultes: havia de pentinar-se acuradament i enfil·lar perles als rínxols; havia de canviar de vestit diverses vegades al dia, perquè, segons la llum del sol que entrava per la finestra, l'afavorien uns tons o uns altres; havia de posar-se cremes hidratants per mantenir la finor de la pell i calia maquillar els ulls per realçar la seva bellesa.

Així mateix, adesiara, havia d'anar al mercat del castell d'en Holibud-King, el més important de la comarca, per veure la roba de les dames de la cort i comprar teixits nous amb els quals fer-se un vestuari flamant.

A més a més, hi havia les visites a ca l'Àfrica, que no hi podia faltar... Com havia conegut aquella dona tan peculiar? Per molt que intentava fer memòria, no aconseguia recordar com havia anat a parar allà.

Cada cop tenia menys clients. Preocupada com estava per l'opinió dels altres, passava més temps escoltant-se a ella mateixa que als parroquians i aquest fet l'impedia donar consells de manera encertada i precisa.

Els diners començaren a escassejar i, a més, la seva bellesa ja no la feia feliç. Ara creia que potser seria més bonica si tingués els ulls blaus, o les cames un xic més

llargues. Segurament, també seria més elegant tenir els cabells llisos en comptes d'arissats i, de cap de les maneres, estava conforme amb la seva barbata ferma i masculina. Mirar-se al mirall ja no era cap plaer, ja que només ensopegava amb una Gràcia exigent i descontenta.

Va arribar el dia en què ja ningú no volia els seus consells. A poc a poc, es va haver de vendre tots aquells vestits tan sumptuosos per poder comprar menjar. Aleshores l'envaí un sentiment desconegut per a ella fins a aquell moment: la tristesa.

De tan trista que se sentia va tancar el mirall amb un llençol per no veure's reflectida. Aquesta va ser la primera decisió intel·ligent que prenia en molt de temps.

Durant sis dies i set nits va viure la tristesa amb tota la intensitat de què era capaç. No va menjar, ni es va rentar i molt menys empolainar. Tan sols va plorar i dormir. El setè dia es despertà amb els ulls inflats, la cara bruta, els cabells embullats i la ment serena.

Va resoldre analitzar com havia arribat fins a aquell punt de la seva vida i, com sempre havia fet, treure'n profit.

Per poc que s'hi va posar va veure els paranys que els seus sentiments li havien parat i com havia picat l'esquer de l'autocomplaença, que no de l'autoestima. Va observar que en alguna part del camí s'havia perdut a ella mateixa i havia continuat caminant només amb la funda, una funda molt bonica, però buida i insulsa. S'havia convertit en una persona poc interessant i poc interessada en els altres. Per acabar-ho d'adobar s'havia quedat sense feina, una feina que li encantava, amb què se sentia útil i realitzada. En definitiva, ja no tenia res d'especial. O potser sí...

Un cop vist tot això, posà fil a l'agulla i se n'anà a veure l'Àfrica. Ambdues dones parlaren llarga estona fins que arribaren a un acord: treballar juntes.

No cal dir que una determinació com aquella era absolutament encertada, ja que, quan dues dones s'uneixen per a qualsevol tasca o funció, és segur que se'n surten, i no pas banzim-banzam, sinó amb una força i eficiència cobejables.

Això és així perquè una dona més una dona no resulten dues dones, sinó més, ja que les matemàtiques –que són masculines–, no tenen gaire influència en el cervell femení, sovint més guiat pel cor que pel raonament fred.

A partir d'aquell dia, compartiren la consulta.

La Gràcia s'encarregava dels assumptes que requerien una actuació decidida, forta o sarcàstica. Ella els aconsellava sobre com enfrontar-se a un senyor injust, un marit abusiu, una sogra tafanera o una veïna mala llengua, entre altres casos.

L'Àfrica es feia càrrec dels casos de depressió i malenconia. Ella els explicava contes que els feien riure i plorar amb l'objectiu que el client pogués netejar les seves

emocions. Els acarona quan se sentien vulnerables. Els regalava receptes que feien pujar l'ànim i altres coses...

L'èxit d'aquesta associació va ser immediat i de seguida d'altres dones van prendre exemple al llarg del regne i dels segles.

L'Àfrica i el seu llinatge imaginem i inventem incansables, perquè, encara que ho volguessin, tampoc no serien capaces d'aturar tanta creativitat.

La Gràcia i les seves descendents ja no saben si són lletges o no, però la veritat és que tampoc no els importa gaire. El mirall continua tapat amb el llençol.

Ambdues se senten satisfetes de treballar amb una amiga i felices que les seves extravagàncies siguin útils a altres ànimes.

Ara com ara: mares, mestresses de casa, psicòlogues, infermeres, metgesses, mestres, polítiques i un llarg etcètera de dones treballem, escoltem, acaronem i estimem seguint les directrius de les dones sàvies, intuïtives i bruixes que ens han precedit.

I vet aquí un gat, vet aquí un gos, aquest conte ja s'ha fos.

Gràcia